

**In memoriam akad. prof. dr Bosiljka Đorđević
(1922. - 2015.)**

Nedavno je Srpska akademija obrazovanja u Beogradu ostala bez ugledne članice, stvaraoca, istraživača, a naša pedagoška i psihološka stvarnost bez naučnice širokog poznavanja svetskih tokova u nauci uopšte, a posebno u pedagogiji i psihologiji darovitih. I, možda bi se ćutanjem reklo više nego rečima, koje sigurno ne mogu da sažmu i opišu život, ni misli, pa ipak nameću se slike jedna za drugom, vraćaju nas u vreme u kome smo saradivali. I nekako tek kada se podvuče crta iza života, kao da se jasnije sagledaju neke vrednosti. Pre svih, nameće se utisak da nam je akad. prof. dr Bosiljka Đorđević-Boska, kako smo je svi zvali, bila mera za humanost, za istrajnost, nesebičnost, za altruistički sistem vrednosti i orijentir za dobru komunikaciju sa kolegama. Bila nam je mentor, konsultant, rukovodilac projekata..., a pre svega, siguran savetnik na polju naučnih istraživanja darovitih u kome je decenijama doprinosila prateći svetske tokove, istražujući naše organizacione probleme u radu sa darovitima, situiranjem ideja i prepoznavanjem realnih odnosa teorijskih kretanja i njihovih pedagoških implikacija i to tako da je zaslužila izuzetnu naučnu i stručnu pažnju istraživača na okruglim stolovima posvećenim darovitima u Vršcu.

Dok u tišini radne sobe pišem ovaj tekst oživele su slike, sećanja na diskusije Profesorice na okruglim stolovima u Vršcu, a učestvovala je na dvadeset. Ona ustaje, žamor utihne i s' izuzetnim poštovanjem i pažnjom sluša se i pamti svaka reč. A, njena svaka reč vredna je, ide u pravcu svestranih analiza aktuelnih problema, pomaže definisanju pitanja, ulazi u suštinu problema i vezuje teoriju i stvarnost. Nakon diskusije aplauzom se izražava osećaj da je dirnula u suštinu stvari. Kako je skup odmicao, iz godine u godinu, širio se krug istraživača, a sa njima i broj pitanja o kojima se raspravljalo. Profesorica je bila konsultant za definisanje pitanja, aktuelnih problema za diskusije kojima bismo svestrano ulazili u suštinu fenomena darovitosti, prateći razvoj saznanja u oblasti darovitih. Išla je, reklo bi se, ne samo u

korak s' vremenom, nego i ispred vremena u kome je istraživala. Shvatala je kreativnost u antinomijama (post)informatičkog doba u kojoj daroviti danas pripadaju takozvanoj digitalnoj generaciji u vreme neslućenog rasta internet servisa i usluga i njihovog ogromnog uticaja na brzinu i tok kako društvenih, obrazovnih, tako i ličnih, individualnih promena i isticala značaj snalaženja u svetu brzih promena, neodređenosti, nesigurnosti i ulogu kreativnih pristupa životnim problemima. Zato je kreativnosti posvećivala posebnu pažnju, idući sve dalje od pitanja ispoljavanja darovitosti ka mogućnosti vežbanja i izgrađivanja talenata i kreativnosti, specifikovanja karakteristika darovitosti i uslova za njihov razvoj. Sve više istražuje ulogu kulturnih razlika i potreba za njihovim uvažavanjem u tretmanu talentovanih sa ciljem da se sačuva i podrži kreativnost kao suštinsko obeležje ljudskog bića. Iz ovoga su nastala njena interesovanja za nove teorije kao okvire za razumevanje fenomena darovitosti i kreativnosti. Razmatra mogućnosti korišćenja teorije ekspertize, teorije sticanja i teorije intervencije u tumačenju uloge učenja kod razvoja visokih sposobnosti i kreativnosti, koje u sebi sadrže pružanje odgovarajuće podrške i vođenja u toku razvoja, sa uverenjem da se izuzetno postignuće ostvaruje kao rezultat intenzivnog i upornog treninga, iskustva i prakse pod optimalnim sredinskim uslovima. U okviru pomenutog, kao značajan deo darovitosti, posmatra kreativnost na koju gleda kao na spoj kreativnih sposobnosti i kreativne motivacije. Tako je Profesorka početkom trećega milenijuma usmerila svoju pažnju na razvoj talenata putem rešavanja problema i integraciju višestruke inteligencije u nastavni rad; povećanje kreativnosti putem programa vizuelne percepcije; menjanje dečjeg mišljenja uz upotrebu dinamičkog procenjivanja u nastavi. A, u svojim istraživanjima u oblasti mišljenja i intelektualnih potencijala; kreativnosti u različitim oblastima... uprkos zapretnosti, a uz to i višeznačne naravi same kreativnosti (ili upravo zbog nje), nije odustajala od kreativnosti, shvatajući je kao kompleksan fenomen, složenu sposobnost ličnosti sastavljenu od brojnih činilaca koji podstiču i podržavaju stvaralaštvo, kao što su originalnost, fleksibilnost i fluentnost, kao i druge kategorije, među kojima je izdvajala intelektualne faktore (mišljenje, maštu, pamćenje i dr.), faktore sposobnosti i neintelektualne faktore (motivaciju, tolerantnost, svojstva karaktera, aspiraciju i sl.), naglašavajući njihvu ulogu u podsticanju, podržavanju i usmeravanju stvaralaštva.

Za profesoricu Bosku, kao utemeljivača proučavanja darovitih učenika kod nas, je karakteristično da nije izbegavala osetljiva, u nauci nerazjašnjena pitanja, poput odnosa inteligencije i kreativnosti, još uvek aktuelnog problema psihologije darovitosti, iznoseći kritičke prikaze najznačajnijih 'klasičnih' empirijskih istraživanja odnosa ova dva fenomena: istraživanja u kojima je utvrđena slaba ili niska pozitivna korelacija između inteligencije i kreativnosti i istraživanja u kojima nije pronađena značajna veza između te dve pojave. A, godine u kojima je bila, profesorka Boska je imala kao prednost. Veliko prethodno iskustvo, životni i profesionalni put i uloge: od učiteljice seoskih škola, vaspitačice jugoslovenske ratne siročadi u Bugarskoj, 1945. godine, studentkinje filozofije, pedagogije i psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu i asistentkinje na predmetu opšta psihologija, prosvetnog inspektora i savetnika za osnovne škole i psihološko-

pedagošku službu, savetnika u Saveznom zavodu za proučavanje školskih i prosvetnih pitanja, školskog psihologa u osnovnoj školi, do doktora psiholoških nauka i višeg naučnog savetnika u Institutu za pedagoška istraživanja u Beogradu, bile su siguran temelj za istraživački rad i prezentovanje nalaza istih u Parizu (1959), Ženevi (1960 i 1968), Čelthemu – Velika Britanija (1966), Tunisu (1969), Londonu (1976), Tokiju (1983)... Zahvaljući znanju francuskog, ruskog i engleskog jezika mogla je da komunicira sa stručnjacima iz drugih zemalja i kultura i da tako afirmiše svoje i rezultate naših istraživača, kao i da svoja saznanja o problemima darovitih u drugim sredinama prenosi u našu sredinu.

Njena društvena i profesionalna aktivnost visoko je cenjena i nailazi na poštovanje u stručnim i naučnim krugovima, te je obavljala važne stručne i društvene uloge. To je profesorici Bosiljki Đorđević donelo ugled veoma obaveštenog i angažovanog stručnjaka, kao i visoko priznanje za celokupni prosvetni i naučni rad - Nagradu »Dositej Obradović« (1974), a za svoj celokupni doprinos razvoju obrazovanja i naučnoistraživačkog rada, za svoje brojne knjige i studije, učešće na velikom broju stručnih i naučnih skupova u zemlji i inostranstvu, za svoju prosvetnu i kulturnu delatnost, izabrana je za redovnog člana Srpske akademije obrazovanja u Beogradu (2005.god.).

Ono što je nas koji se bavimo pitanjima darovitih vezivalo za profesoricu Bosku i obeležilo našu saradnju jesu zajednički istraživački projekti i objavljivanje monografija o darovitima. Nekima od kolega je profesorica Boska bila nezvanični mentor pri izradi disertacija, konsultant u izradi instrumenata, a većini nas koji se posvećujemo darovitiama i danas mera ozbiljnosti istraživačkog pristupa i istrajnosti da se konsekvntno ispita problem iz više uglova i kritički sagledaju nalazi, kako se ne bi istraživalo radi istraživanja. Ovo, i još mnogo toga, nalazi se u potrebi da se i na ovaj način zahvalim Profesorici za sve što nam je nesebično pružila, za slobodu kojom smo joj se obraćali u dilemama, sigurnu mentorsku podršku u konsultacijama, uz naglašavanje izraza velikog poštovanja za naučne doprinose tematici kojom smo se na okruglim stolovima bavili, istraživanju fenomena kreativnosti i darovitosti, ostavivši dubok trag vrsnog teoretičara, originalnog istraživača i prometejski orijentisanog mislioca, čime je zadužila našu, pa i evropsku, pedagogiju i psihologiju, posebno u oblasti darovitih, zastupajući humanističke stavove i implemtaciju istih u pedagošku praksu.

Za ovo sigurno nije dovoljno reći hvala, a i ne možemo se odužiti, ostaje nam da tužimo, ostaje praznina i svest da je profesorica Boska u svom jakom osećaju dužnosti, brige, respekta, odgovornosti, prema kolegama, istini, pravednosti, sebi i svojim bližnjima ostavila i svoje poslednje pitanje: Nisu li život i smrt pojedincaritam- samo jedan pokret koji nas i dalje, bez fizičke prisutnosti, drži povezanim u zajedničkim kretanjima Univerzuma? Nismo li mi svi, sa svojim pojedinačnim životima - jedna sveukupnost, deo jedne celine iz koje potičemo, u kojoj se nalazimo i kojoj se vraćamo?

Grozanka Gojkov